

PÄÄKIRJOITUS

Anna-Leena Perämäki

Uusi sotahistoria 2020-luvulla

Tämän numeron vieraileva päätoimittaja on tutkijatohtori Anna-Leena Perämäki Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineesta (alpera@utu.fi).

Artikkelikokoelmassa *Ihminen sodassa* vuodelta 2006 historioitsijat Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki käyttivät termiä *uusi sotahistoria* kuvaamaan uudenlaista sodan historian tutkimusta Suomessa. Erotuksena ”vanhasta” tai ”perinteisestä” sotahistoriasta näkökulma sotaan oli tässä suuntauksessa ennen kaikkea kulttuurihistoriallinen. Uuden sotahistorian keskiössä olivat Kinnusen ja Kivimäen mukaan esimerkiksi sukupuoli, arki, tunteet, mentaliteetit ja muisti.¹ Sosiaali- ja kulttuurihistorialliset näkökulmat sotaan olivat tuolloin todellakin uusia, vasta alkaneet niin Suomessa kuin kansainvälisesti vallata alaa perinteisemmän, esimerkiksi sotatoimiin keskittyvän sotahistorian tutkimuksen rinnalla. Vielä *Historiallisen Aikakauskirjan* vuoden 2018 sodan sosiaali- ja kulttuurihistoriaan keskittyvän neljännen numeron² otsikkona oli Uusi sotahistoria. Käytin myös itse tätä käsitettä nuorten juutalaisnaisten toisen maailmansodan aikaisia päiväkirjoja käsittelevässä kulttuurihistorian väitöskirjassani vuonna 2020 avatessani johdannossa tutkimukseni asemoitumista suhteessa aiempaan sotahistorian tutkimukseen.³

Tämän *Ennen ja nytin* teemanumeron otsikkoon uusi sotahistoria ei kuitenkaan enää päätynyt, vaikka aiheena on jälleen sodan sosiaali- ja kulttuurihistoria. Näin 2020-luvulla on perusteltua kysyä, onko ns. uusi sotahistoria jo käsitteenä vanhentunut. Sosiaali- ja kulttuurihistoriallisten näkökulmien sotaan voi katsoa tänä päivänä vakinaistaneen asemansa sotahistorian tutkimuksen kentällä ja olevan jo peräti valtavirtaa, kuten Ville Kivimäki tämän numeron katsauksessaan toteaa. Entä mitä on ”vanha” sotahistoria? Moni sotahistorian tutkija yhdistelee tutkimuksessaan perinteisempää ja ”modernimpaa” tutkimusotetta ja -metodeja.

Numeron artikkelit ovat runsas kattaus moninaisia näkökulmia sotaan eri historiallisissa ajoissa ja paikoissa – Japanin 1860-luvun Boshin-sodasta Suomen rauhankriisiin jatkosodan jälkeisissä tunnelmissa, lähdeaineistona niin elokuvia, tv-sarjoja ja valokuvia kuin päiväkirjoja ja sisällissotakirjallisuutta.

Vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita on tässä numerossa kuusi. Marita Hietasaarella on artikkelissaan kirjallisuustieteellinen näkökulma sotaan. Hietasaari analysoi Leo Ågrenin Suomen vuoden 1918 sisällissotaan sijoittuvan romaanin *Fädrens blod* asemaa ja merkitystä sisällissotakirjallisuudessa. Heli Teittisen artikkeli puolestaan ulottuu sotienvälisestä ajasta talvi- ja jatkosotaan antaen taustaa sota-ajan pikkulottatoiminnalle Suomessa. Teittinen käsittelee opettaja, lottajohtaja Hanna Lehtistä pikkulottien kasvatuksen ja maanpuolustushenkisen opettajuuden kehittäjänä.

Noora Kallioniemen ja Aymeric Pantetin artikkeli tarjoaa kulttuuri- ja elokuvahistoriallista näkökulmaa Suomeen toisessa maailmansodassa. Keskiössä on 1940-luvun Viipuri, jonka sota-aikaisen elokuvien esitystoiminnan kautta Kallioniemi ja Pantet tarkastelevat vuodesta 1942 eteenpäin Suomessa käynnissä ollutta niin sanottua filmiriitaa. Helena Pirttisaari-Sundströmin artikkelissa taas pääosassa ovat rajajääkäreiden jatkosodan aikaiset valokuvat, joiden kautta Pirttisaari-Sundström tutkii niin sanottua jermuilmiota maskuliinisuutta, sankaruutta ja sotilasidentiteettiä rakentamassa ja purkamassa.

Pauli Heikkilän ylijäinen artikkeli käsittelee sekä suomalaisia toisessa maailmansodassa, mutta tekstissä liikutaan Suomen sijaan 1940-luvun Ukrainassa. Suomalaisten SS-vapaaehtoisten päiväkirjamerkinnot avaavat artikkelissa kansallissosialistisen Saksan Waffen-SS-joukoissa taistelleiden suomalaisten kokemuksia siviilien rauhanomaisista kohtaamisista Ukrainan alueella.

Olli Kleemola ja Juho Wilska tarkastelevat artikkelissaan toisesta maailmansodasta toipuvaa, vuoden 1944 välirauhansopimuksen jälkeistä rauhankriisiä elävää Suomea. Artikkelin sijoittuu sodanjälkeiseen Helsinkiin ja sen keskiössä ovat entiset suojeluskuntalaiset ja suojeluskuntien henkinen demobilisaatio.

Teemanumero sisältää myös kolme katsausta, joista yksi on vertaisarvioitu. Ville Kivimäki pohtii kirjoituksessaan, mihin historiallista ymmärrystä sodasta tarvitaan. Teksti on samalla itsekritiittinen puolustuspuhe uudelle sotahistorialle vastauksena Jussi Jalosen kritiikkiin *Ennen ja nytin* kolumnissa ”Epäonnistunut sotahistoria”⁴. Vertaisarvioidussa katsauksessa Ville Sava avaa vuosina 1868–1869 käydyn Japanin Boshin-sodan historiankirjoituksen ja -esitysten kehitystä. Taneli Hiltusen näkökulma-artikkelin aiheena ovat puolestaan ensimmäisen maailmansodan aikaisten sairaanhoitajien työskentely ja traumat minisarjoissa *ANZAC Girls*, *The Crimson Field* ja *Testament of Youth* sekä samannimisessä elokuvassa.

2

Aikana, jolloin sota on noussut jälleen ikävän ajankohtaiseksi teemaksi niin Euroopassa kuin Lähi-idässä, myös menneiden sotien tutkimuksen merkitys korostuu uudella tavalla. Tämä teemanumero osoittaa, että sodan sosiaali- ja kulttuurihistoriallinen tarkastelu avaa vielä 2020-luvulla monia aiemmin tutkimattomia polkuja sotahistorian kentälle.

***

Ennen ja nytin uutena kolumnistina aloittaa tässä numerossa Maritta Lintunen. Lintunen on hämeenlinnalainen kirjailija, jonka tuotantoon kuuluu runoja, novellikokoelmia ja romaaneja. Hänen viimeisin romaaninsa *Sata auringonkiertoa* (WSOY) palkittiin joulukuussa 2023 Savonia-kirjallisuuspalkinnolla.

Numerossa on muutakin uutta – merkittävänä askelena *Ennen ja nyt* -journalin historiassa tällä yksittäisellä numerolla on mainoskumppani. *Ennen ja nytin* kaikkien aikojen ensimmäisenä mainoskumppanina toimii mikkeliäinen sotahistoriallinen tiedekeskus *Sodan ja rauhan keskus Muisti*. Lehden sivuilla tullaan myös jatkossa näkemään lehden fokukseen sopivien toimijoiden mainoksia.

---

¹ Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki, ”Johdatus koettuun sotaan”, teoksessa *Ihminen sodassa. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta*, toim. Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki (Helsinki: Minerva, 2006), 14–15, 18.

² *Historiallinen Aikakauskirja* 116, no. 4 (2018).

³ Anna-Leena Perämäki, *Kirjoitettu vaino. Selviytymiskeinot juutalaisvainoista nuorten naisten päiväkirjoissa 1940-luvun Ranskassa ja Alankomaissa* (Turku: Turun yliopisto 2020), 22.

⁴ Jussi Jalonen, ”Epäonnistunut sotahistoria”, *Ennen ja nyt – Historian tietosanomat* 23, no. 4 (2023), 62–64.